

Nr. 8 (36)/ AUGUST 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

CIORAN CEL SINGUR...

George ROCA¹

Literatura exilului românesc se integrează într-o literatură fără granițe sau separatisme. Toți cei care au scris și publicat în afara granițelor țării au fost marcați profund de experiența exilului, la fel cum cei rămași acasă au fost influențați de problemele politice care afectau societatea din care făceau parte.

Consider că Emil Cioran a fost singurul, sau printre pușinii, care nu a fost clintit de evenimente, schimbări politice, geografice, lingvistice sau sociale. Trăind însingurat, atât în țară cât și în străinătate, și-a creat acel „univers cioranian”, în care ușile se deschideau numai pentru cititorii sau consumatorii producțiilor sale, autorul autosechestrându-se în binecunoscuta-i izolare.

Scriitorul Nicolae Breban în volumul „Confesiuni violente (Dialoguri cu Constantin Iftimie)” (Editura Du Style, București, 1994, pg. 322) ne spune următoarele: „...exilul lui Cioran în '36, când a ajuns la Paris, era un exil de tip estetic, de tip individual... era o fugă individuală. El nu fugea de România sau de vre-un sistem politic din România... nu știi dacă spune undeva de ce-a fugit. Nu știi dacă el știe de ce-a fugit...” Autorul „confesiunilor” îl cunoștea bine pe marele gânditor, vizitându-l de mai multe ori la Paris, în celebra sa mansardă de la etajul șapte, de pe Rue de l’Odeon.

Mulți l-au considerat, și-l mai consideră încă, un rebel, un oportunist, un mare ascet sau un neînțeleș. Cornel Ungureanu, în cartea sa „Mircea Eliade și literatura exilului” (Editura Viitorul Românesc, București, 1995, pg.7) afirmă despre exil că este o dezrădăcinare și o înfrângere, iar despre Cioran, un om care a pierdut războiul... Consider că autorul este informat greșit, permițându-mi să-l contrazic deoarece, Cioran, a fost tot atât de neflexibil și ciudat chiar și în perioada când era în țară. Românii plecați, cu precădere exilații, nu au fost niciodată dezrădăcinați, fiind legați de țara, prin naștere, strămoși, rude, prieteni, limbă, sentimente, etc. Deci și Cioran ar trebui să se supună acestei reguli, însă referitor la înfrângere, putem spune că acesta, chiar prin neflexibilitatea sa, a avut cea mai dreaptă coloană vertebrală dintre toți.

Rebel cu limba ascuțită, mândru și de-neînduplecat! Desigur experiențele triste pe care i le-a oferit viața, combinate cu felul lui de a reacționa la tot ce se întâmplă și îl înconjoară l-au făcut să devină sceptic, un lup singuratic și chiar să afirme că „de mult nu mai aparțin nimănui!” („Pe culmile disperării”, Editura Humanitas, București, 1990). Dar oare trebuie crezut? Scrierile sale nu erau un contact permanent cu cititorii săi? Nu aparținea oare acestora? Nu aceștia erau, oare, prietenii săi care îl iubeau și

¹ George ROCA, Sydney, Australia, 2008-2014-2022-2023

Getateea Cavalerilor

2023 - ANUL IULIU MAIU !

NR. 8(36) AUGUST-2023

prețuiau? Chiar credeți că în (super) inteligența sa, el nu știa acest lucru? Atunci? Poate brava, sau poate acesta era paradoxul său organic pe care își construise universul! Cât despre scepticismul acestuia, Petre Țuțea, un alt mare filosof român, cu care, Cioran a avut o corespondență bogată, spune: „În ceea ce îl privește pe Cioran, îmi permit să-l înfățișez în acești termeni: ...sceptic de serviciu al unei lumi în declin” (Țuțea Petre, „Între Dumnezeu și neamul meu”, Fundația Anastasia, Editura Arta Grafică, București, 1992, pg.54).

Monica Lovinescu ne povestește despre talentata poetă *Ivonne Rossignon*, o româncă stabilită de mulți ani în Italia, care devenise mistică și se confesa unui preot de la Vatican. Acesta i-a interzis să mai publice versuri, deoarece sunt lucrătura diavolului. Însingurată spiritual, și-a asumat riscul și și-a deschis mintea și sufletul în continuare păcatului... Credeți că omul Cioran, ar fi rezistat unei asemenea ispite? Bineînțeles că nu! Ne-o demonstrează pe tot parcursul vieții sale, prin faptele și conduita sa. Atunci de ce să se rupă de cei care îl admirau, îl apreciau, îi citeau cu nesăț scrierile? Mai ales că acest fapt nu constituia nici un păcat! Oare chiar trebuie crezut în tot ceea ce zice?

Într-adevăr, până în 1989, literatura exilului era prea puțin cunoscută în România, având acces la public numai pe căi ascunse sau uneori, chiar prin transmitere orală. Aceste producții fiind declarate prohibite de comuniști, literatura scrisă era trecută cu mari riscuri peste granița națională. Poate, Cornel Ungureanu, să nu știe că izolarea eseistului a devenit și mai profundă atunci când a aflat de arestarea, după reintoarcerea din Franța, a regizoarei Sorana Coroamă, care îndrăznise să introducă în țară o carte de-a sa.

Creația cioraniană, din perioada exilului, ar fi ramă practică necunoscută pentru cititorii români aflați între hotarele perimetrului național, dacă postul de radio *Europa Libera* nu ar fi făcut eforturi să ne-o prezinte și să ne-o facă cunoscută.

Desigur, celebrul gânditor a produs literatură și înainte de a părăsi România. Cunoscutele sale eseuri din publicațiile autohtone, „Rampa” și „Vremea”, au făcut să strălucească geniul acestuia pe firmamentul literaturii românești interbelice. Cărțile, studiile, cugetările, memoriile și scrisorile sale întregesc opera autorului, oferindu-i un loc de seamă între personalitățile literaturii universale. Scriind în limba franceză, tot atât de bine ca și limba română, se face cunoscut unei mase mai mari de cititori, fiind tradus și comentat în mai multe limbi de circulație internațională. Bineînțeles că după 1989, opera acestuia a devenit mult mai tangibilă în România.

Însingurat și în vremea tinereții, când încă mai trăia în România, Emil Cioran refuză într-o oarecare măsură să se integreze și să colaboreze cu literații din aceeași generație, construindu-și cu migală și insistență acel binecunoscut clopot al izolării. Nici măcar, consăteanul său, Octavian Goga, nu a putut să se apropie de el. Singurul, Mircea Eliade, îl va implica într-o seamă de evenimente și aventuri comune. Mai târziu, îl va accepta și pe Constantin Noica, făcând împreună cu acesta și cu Eliade acel cunoscut, invidiat, dar totuși admirat „*triumphi magic*”. Bineînțeles nici aceștia nu au putut scăpa de radicalismul lui Cioran, care nu-și ierta nici măcar prietenii apropiați, ajungând să-i muștruluiască și să-i critice în articole uneori chiar vehemente. Totuși acest fapt nu rupe sau fisurează relațiile dintre cele trei genii, deseori dându-i-se dreptate chiar de cei în cauză.

După o perioadă de ședere pe meleagurile copilăriei, la Sibiu, îl găsim încercând să-și facă un nume, la București, iar mai apoi prin 1933, la Berlin, student la universitate. După doi ani se întoarce din nou la „*Antipodul său – Ardealul*”, apoi iar la București, până în 1937, când pleacă la Paris, unde se va stabili pentru restul vieții. Acolo va încerca să se integreze în viața literară schimbându-și limba de comunicare, dar nu și obiceiurile, modul de a gândi sau nărvul.

Tot filosof, tot gânditor, tot critic, greu de rumegat, nesociabil, singuratic, este „*aprochat*” de alți români importanți care îi trec cu vederea înstrăinarea și ciudățeniile și caută să îl atragă în domeniul creației literare colective de acolo. Îl găsim, pentru o scurtă perioadă, alături de Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și alții în coloanele revistei „*Luceafărul*” și la cenaclul literar românesc de la cafeneaua „*Korona*”, „*...acolo fiind pentru ultima oară când mai apare în public printre români*”. (Cioran Emil, „*Razne*”, *Cuvânt înainte de Monica Lovinescu*, Editura Jurnal literar, București, 1995).

Uneori negativist până în măduva oaselor, sau rupt total de realitatea materială care îl înconjoară, dar cu microscopul gândirii metafizice veșnic pregătit, observă analitic, utopic, sau chiar cinic, realitatea spirituală care îl înconjoară.

În postfața aceluiași „Razne”, Nicolae Florescu spune: „...Adolescent întârziat până aproape de vârsta patriarhilor, Cioran și-a repetat la nesfârșit chipul, inițial fixat pe coordonatele limită și în culori de doliu, ca în metafora mitică a șarpelui ouroboros, crescând din sine, hrănindu-se cu sine”. Ouroborosul (sau uroboros), animatorul universal, este reprezentat printr-un șarpe, străvechi simbol al unui zeu indian, gravat pe marginea primelor reprezentări ale lumii, fiind promotorul vieții, cel care creează timpul, face să se rotească astrele, constituind fără îndoială o divinitate cosmografică și geografică unde el se încolăcește în jurul oceanelor primordiale care la rândul lor înlănțuiesc pătratul pământului.

Ca și Janus, zeul ambivalent cu două fețe, Cioran se desparte în două, o parte rămânând însingurată și rebelă, alta comunicativă și domestică, devenind odată cu trecerea timpului „zeu” tranzițiilor și schimbărilor, marcând evoluția trecutului spre viitor, de la o viziune la alta, de la o stare la alta și de la un univers la altul.

Aceasta ambivalență se remarcă, în special, în corespondența purtată de acesta, în perioada 1933-1946. Volumul „Mărturii” ne este „martor” în această privință. Acesta însumează o parte din scrisorile sale, adresate unor personalități românești, oameni de litere, prieteni sau cunoștințe ca Lucian Blaga, Lucian Boz, Mircea Eliade, Ion Chinezu, Octav Șuluțiu, Ecaterina Săndulescu, Arșavir și Jeni Acterian, Bucur Tincu, George Bălan și alții, având o tentă aforistică, confesivă, unele scrisori conținând chiar date biografice.

Lucian Boz, considerat de mine ultimul astru al universului cioranian (greșesc oare?) mi-a povestit adeseori despre prietenia sa cu Emil Cioran și despre ajutorul pe care acesta i l-a oferit în timpul celui de al doilea război mondial, mai ales în perioada când soția sa, Carola era închisă în lagărul de la Drancy din Paris. Merită să ne reîmprospătăm memoria cu amintiri despre acest om excepțional. Iată ce scriam pe data de 8 august 2006, într-un articol din revista „Agero” (Stuttgart, Germania), purtând titlul „Boz, ultimul astru”: „[...] În timpul celui de al doilea război mondial, Lucian Boz, împreună cu soția sa, Carola, fac parte din Rezistența Franceză, fapt pentru care sunt arestați de Gestapo și încarcerați până în 1944 în lagărul «La Cité de la Muette» (sau „Sammellager” în germană) de la Drancy, o suburbie din nord-estul Parisului situată în apropierea gării Austerlitz. Am aflat de la doamna Boz fapte interesante despre această perioadă. Mi-a relatat că deținuții mureau pe capete de inaniție, singura mâncare fiind un fel de terci-supă de lobodă. Fiind foamete în tot Parisul, nici unul, dintre prietenii rămași în libertate, nu își permitea să le trimită pachete cu alimente. Singurul care a făcut un sacrificiu pentru cei doi, a fost Emil Cioran, care le-a adus toate merindele pe care le avea în casă, inclusiv bucățele de pâine și de brânză drămuite și economisite cu greu. Sunt salvați de la deportare în Germania și eliberați din detenție datorită intervenției Legației române de la Paris.

Plecarea urgentă din Franța, a soților Boz, a fost de asemenea plină de peripeții. Singura ieșire din teritoriul ocupat, trecea pe la Vichy, oraș situat nu departe de Paris, loc unde își stabilise capitala guvernul pro-german al generalului francez Henri Philippe Pétain. Cu toate că autoritățile române le obținuseră aprobarea de plecare din Franța ocupată și repatrierea în România, doamna Carola Boz a fost din nou reținută de către poliția locală urmând să fie retrimisă în lagărul de la Drancy. Și de data aceasta au fost ajutați de prietenul Cioran, care deținând funcția de atașat de presă al Germaniei în Franța, a plecat de urgență la Vichy să-și ajute prietenii. Având o oarecare putere în fața autorităților germane și franceze, a făcut toate intervențiile necesare pentru ca trecerea acestora spre «lumea liberă» să fie posibilă. I-a însoțit personal pe cei doi până la frontieră, pentru a se convinge că prietenii săi nu vor avea și alte surprize neplăcute.”

Getateea Cavalerilor

2023 - ANUL IULIU MAIU !

NR. 8(36) AUGUST-2023

După 1946, porțile de comunicare cu cei dragi din țară, fiind închise, din cauza sistemului totalitar, gânditorul se retrage în carapacea sa „franțuzească” izolându-se și mai mult de compatrioți. Asta nu înseamnă că se va desprinde total de limbă și obiceiurile strămoșești. Deseori va sări în picioare, parcă vrând să anunțe că el tot român a rămas în gândire și obicei.

4

Ion Ianoși, în lucrarea sa „*Idei inoportune*”, (Editura Cartea Românească, București, 1995, pg.120-122) îl acuză pe Emil Cioran în mod eronat și tendențios că s-a rupt de limba română pentru a-și șterge urmele și a da uitării creațiile sale „*extrem de violente*” scrise până aproape de sfârșitul perioadei mai sus-amintite. Știindu-și valoarea, el singur putea să-și modifice sau să-și rectifice unele greșeli, în edițiile următoare ale publicațiilor sale, nefiind nevoie să-și sacrifice românismul pentru aceasta. Un exemplu reiese din interviul dat de Petru Dimitriu lui George Pruteanu, în care acesta declară că Cioran l-ar fi admonestat verbal și în scrieri, făcând afirmații tendențioase despre originea sa etnică: „...dar în ediția de după 1989 a cărții «*Schimbarea la față*», acesta a scos pasajele violente de tinerețe” (Pruteanu George, „*Pactul cu diavolul, șase zile cu Petru Dumitriu*”, Editura Albatros și Editura Universal DALSI, România, 1995, pg.117).

Filozoful și scriitorul Virgil Ierunca, stabilit la Paris în 1946, a fost unul care l-a cunoscut bine pe „marele singuratic”, cei doi colaborând la „revista scriitorilor români din exil”, „*Luceafărul*”, în scurta existența pe care aceasta a avut-o. Mai târziu, împreună cu Monica Lovinescu, l-au promovat și făcut cunoscut pe calea undelor, la postul de radio *Europa Liberă*. În cartea sa „*Subiect și predicat*” (Editura Humanitas, București, 1993) acesta ne comunică în mai multe pagini, relațiile pe care le-a avut Emil Cioran cu diferite personalități ale literaturii române aflate în exil.

Gabriel Liiceanu, este cel care prin interviuri separate - luate lui Cioran la Paris și lui Constantin Noica la Păltiniș - reface și mai mult legăturile spirituale ale acestora. Motivul răcirii relațiilor dintre cei doi gânditori, a fost o scrisoare pe care Cioran i-a adresat-o lui Noica și în care enumără o serie de intelectuali cunoscuți, aflați în România la acea vreme, care apoi, datorită acestui fapt, au fost pedepsiți și condamnați la ani grei de închisoare. Poate de aici i-se trag multe critici și izolarea cu care a fost înconjurat mai târziu, sau poate cauza la „...*urmare a paginii dure la adresa poporului român, din «La tentation d'exister» Camil Mureșanu, «Un joc al întâmplării...»*”, „*Apostrof*”, revista a Uniunii Scriitorilor (anul VI, nr.9, Cluj, 1995, pg.5). În aceeași revistă, la pagina 6, scriitorul Ion Vartic, într-un interviu acordat reporterei Dora Pavel, ne relatează: „*Tipicul întâlnirilor cu Cioran era, altădată, foarte strict: nu trebuia să faci gafa de a i te adresa în română, căci refuza să vorbească românește. De ce refuza a spus-o și de data asta: ca să ajungi să te poți exprima într-un mod satisfăcător într-o altă limbă trebuie să treci printr-un fel de asceză... sau să înveți să scrii într-o altă limbă trebuie să povoci o ruptură cu trecutul tău*”. Ni se pare totuși, aberant faptul, că Cioran nu a uitat nici o clipă să vorbească sau să scrie în limba română, fapt confirmat de cei care iau luat interviuri după 1989.

Emil Cioran, la fel ca și admiratul său prieten, Mircea Eliade, va alimenta în continuare o serie de enigme, neînțelegeri și dispute din parte celor care le citesc operele și îi analizează. Este posibil, ca atunci când se vor stinge din viața toți cei care l-au cunoscut, va dispărea și imaginea sa controversată. Poate atunci, rămânând pentru posteritate doar opera sa literară nudă, autorul va fi iertat și înțeles, și poate atunci va fi așezat, acolo unde i-se cuvine, pe unul din locurile de frunte ale culturii românești și universale.

Getatea Cavalerilor

2023 -ANUL IULIU MAIU !

NR. 8(36) AUGUST-2023